

קורס: "החברה הישראלית, מסע ביקורתי מבפנים"

מבחן בית מסכם בנושא:

המחאה החברתית- אירוע חד פעמי או שינוי פני החברה?

1. המחאה החברתית בשנת 2011 הייתה שונה מהמחאות האחרות אשר היו מוכרות עד כה במדינת ישראל בשל העובדה, שמהות המאבק היה מאבק כלכלי והשאיפה לשוויון כלכלי. בשונה ממחאות אחרות מחאה זו לא הייתה שייכת או רלוונטית לקבוצה מסוימת באוכלוסייה כגון: דתיים, נכים ואחרים אלא מחאה זו נגעה לכל ולכן הביטוי "העם דורש" היה רלוונטי כי הסוגיה הכלכלית אשר הוצגה כבעייתית הינה רלוונטית הן למי שגר בפריפריה והן למי שגר במרכז הארץ. המאבק סימל באופן חד משמעי והדגיש את הפער בין אלו שיש להם ואלו שאין להם. המאבק העלה למודעות כי למעשה מי שהינו הריבון ומי שמשמעותי והכי חשוב הינם האזרחים והם אשר נותנים את המנדט לכנסת ולממשלה לפעול אך ורק עבורם, ובר אשר נדמה היה שנעלם מזה שנים רבות בתודעה הציבורית חברתית. המחאה החברתית הוצגה בשל תחושה של משבר כלכלי, של פער גדול בין אלו שיש להם ולא להם ואלה שאין להם והמחאה צברה תאוצה וגיבשה אזרחים רבים מכל קצוות החברה הישראלית כי ההישרדות הכלכלית במציאות הישראלית נוגעת לרבים, הן אשכנזים והן ספרדים, הן חילונים והן דתיים, הן ערבים והן יהודים מהמרכז ומהפריפריה. (בלאנדר, 2011 ; קרמיצר, 2011).

המחאה התחילה עם הקמתו של מאהל מחאה בתל אביב על ידי סטודנטית בשם דפנה לייף אשר הביעה מחאה על מחירי הדירה הגבוהים בתל אביב, ואליה החלו להצטרף אזרחים מקבוצות חברתיות שונות ואשר ראו בסייור זה חשוב ולגיטימי כאשר כל אחד הביע את הצורך שלו ביצירת שינוי. במהלך הזמן הצטרפו מחוסרי הדירה, דירים משכונות מצוקה, מהגרי עבודה, תושבי הפריפריה ואחרים כאשר מבחינת הנהגה המחאה דיברו על כך שהמחאה אינה מחאה של מפלגה אלא מחאה לטובת העם וניסו להעלים את השיח העדתי אשר מדי פעם הופיע, זאת במיוחד לאור השיח אשר הגיע מהמפלגות ודעותיהן.

התפתחותה של המחאה הייתה תופעה מעניינת ורלוונטית מאוד, אך לתחושותי המחאה פסקה. חלק מהסוגיות עברו לטיפולן של וועדות שונות כגון: וועדת טרכטנברג אשר הגישה המלצות בתחומים שונים לממשלה, כאשר חלקן יושמו וחלקן לא, אך הפער הכלכלי והנטל עדיין עומד ברובו על מעמד הביניים. המחאה הייתה חייבת להימשך, היה צריך להמשיך ולשמור על פעולות מחאה, אך המומנטום לתחושותי אבד. יוקר המחיה הינו נושא אשר יש לבחנו לעומק ולטפל בכל מה שקשור אליו אם במישרין ואם בעקיפין. המחאות אשר פועלות כיום הן שוב מחאות השייכות לזרמים חברתיים מסוימים ומאז מחאה זו לא התקיימה מחאה אשר הצליחה ליצור שיח בכל הקשור לדרישות ה"עם".

2. בלאנדר (2011) מציינת כי בעקבות המחאה חלה התנערות במידה מסוימת של החברה מכלכלת השוק החופשי וקיים רצון להחזיר את השליטה לידי האזרחים. כמו כן, קרמניצר (2011) טוען אף הוא שהמחאה יצרה שינוי והאזרחים מבינים את משמעותה של הדמוקרטיה ועד כמה השיח והדיאלוג עם השלטון חשוב ולא רק בתקופת בחירות. לדעתו מאז 2011 לא היו מחאות משמעותיות אשר גיבשו בין כל הקבוצות החברתיות ואני לא חושבת שמצב כזה יקרה עוד בזמן הקרוב. לתחושת המחאה של 2011 הייתה מחאה אשר במידה רבה התישה את הציבור הישראלי, הייתה ציפייה לשינוי משמעותי, במידי והדברים לא התרחשו. התחושה הייתה בזמן ההפגנות והמחאה שיהיה מהפך ממשי, הייתה תחושה של אופוריה כאילו המצב אכן נתון לשליטת האזרח וכי הממשלה אכן עומדת להבין כי היא צריכה לפעול רק למען האזרחים. קרמניצר (2011) ציין כי מחאת האוהלים לימדה שציבור האזרחים אינו חסר בינה, אך לתפיסתי, הציבור פשוט לא עקבי במחאה ומה שקרה היה שהוועדות אשר הוקמו לאחר מכן החזירו לממשלה את הכוח, כי שוב ההחלטות אשר התקבלו היו תלויות פוליטיות בלבד ולא דווקא לטובת האזרח.

לצד המחאות השונות אשר קיימות בשטח עולות קריאות מצד חברי כנסת שונים אשר מנסים לדכא את הפעילויות תוך נימוקים אשר לכאורה יש להגן של המדינה מפני נזק וכאילו מי שיוצא למחאה כיום פוגע במדינה וכך למעשה המחאה לא יכולה להיות המחאה של ה"עם" אלא מחאה טוב של קבוצה חברתית אשר אותה מנסים לתאר כ"חריגים" כ"פורעי חוק" ולא כמי שמנסים לשמור בסופו של דבר על טוהר המידות והדמוקרטיה. לו האזרחים היו מבינים את המצב דפי שהוא ומנכרלים את ההיבט המפלגתי הרי שהיינו רואים יותר אזרחים יוצאים לטכית ומוחאים כנגד המצב כי גם פגיעה בדמוקרטיה, וכל הפעולות אשר בגינן יוצאים להפגנות ולסוגיות חברתיות אשר נוגעות לכלל הציבור ועדיין רק קומץ אזרחים, באופן יחסי, יוצא לטח מוחא. נראה כי רק כאשר מדובר בסוגיה כלכלית נטו, אשר מקשה על התפקוד היום יומי של האזרחים עשויה להוציא את האזרחים להפגנות.

להערכתי ואני סבורה כמו קרמניצר (2011) אשר מזהיר מפני פעולות אשר נוגעות בדמוקרטיה, אני סבורה שלא ירחק היום בו במדינת ישראל לא יהיה משטר דמוקרטי אלא משטר דיקטטורי בעל מאפיינים של פחד וטרור. ציבור האזרחים טרוד בקשיי היום יום, עייף ממאבקים ובעיקר חסר אמונה כי דברים יכולים להשתנות ולכן אינו יוצא לשטח, אינו מוחא ובעיקר אינו עומד מול הממשל ואומר באופן חד משמעי: אנחנו העיקר, האזרחים ואת זה שכחו נראה כמעט כולם.

3. החברה הישראלית הינה חברה משוסעת, מפולגת ומתנהלות בה קבוצות אינטרסים שונות ובמקביל. אחד הדברים אשר חסרים בחברה הישראלית הינה ההבנה כי זהו אופייה של החברה הישראלית, אופי ייחודי כשלעצמו ואיני בטוחה שזה ישתנה. הדתי יישאר דתי עם ערכיו, החילוני יישאר חילוני והיו חשובים לו ערכים מסוימים ולדתי יהיו חשובים ערכים אחרים ואולי חלקם דומים ולערכי הישראלי יהיו חשובים ערכים נוספים וייתכן שחלק מהערכים משותפים, אך השונות ולא אחת האיבה בין הקבוצות השונות וחוסר הנכונות לקיים חברה סבלנית וסובלנית גורמים לכך, שכל קבוצה רוצה להיות זו אשר מכריעה ללא התחשבות באחר, בזולת. חברה הטרוגנית חייבת לאפשר לכל קבוצה להשמיע את קולה אך לא על חשבון הצד השני. לדוגמה: הדתיים צריכים לתרום את חלקם לחברה הישראלית והגויס לצה"ל אינו הדרך היחידה, ניתן להתנדב למסגרות שונות בהן יש צורך בעובדים כגון: בתי חולים ועוד. כך במקביל כל קבוצה חברתית תנהג ותקיים את הערכים החשובים לה אך תכבד את ערכי האחר. המחאה בשנת 2011 הייתה רלוונטית והצליחה לגבש בין כל הקבוצות כי הסוגיה הכלכלית רלוונטית לכולם, לכל מי שהינו מעמד הביניים ולא משנה אם הוא דתי, חילוני, ימני או שמאלני ונדמה שרק סוגיה כזו עשויה לגבש בין כל הקבוצות החברתיות והפוליטיות השונות (עפרון, מגילי ושחרית).

אין ספק שיש חשיבות לכך, שיש חשיבות רבה לכך שראשי המפלגות השונות יבינו את ההטרוגניות החברתית ואת השטחים הקיימים בחברה וידאגו או לפחות ינסו לסייע בצמצום הפערים החברתיים בתחומים הטונים לשם כך יש חשיבות רבה בשמירת הסטטוס קוו ולדוגמה יש להימנע מקבלת החלטות על פי רוב בנושאים משמעותיים. כמו כן יש סוגיות אשר יכולות לעבור להכרעה הרשות המקומית, לדוגמה האם לפתוח חנויות בשבת או לא, החלטה בנושא זה בהחלט יכולה להיות רלוונטית לכל מועצה ורשות מקומית, שכן אופי החיים בתל אביב שונה מאורח החיים בבני ברק ועוד. לעיתים יש חשיבות רבה בבחינת הנושאים אשר בתקופת המחאה ולבחון מה נעלה בפועל ומה עדיף לשפר/לשנות תוך בחינת האפשרויות המוצעות לכלל האוכלוסייה ועד כמה הן באמת תואמות את רוח החברה, רוח ה"עם". אין ספק שהסוגיות הכלכליות הן סוגיות אשר מחברות בין כלל הקבוצות שכן מרבית אזרחי המדינה הינם חלק משכבת הביניים כאשר מרבית הנטל הולך על שכבה זו ולכן יש לפרוס ולבחון את כל התחומים בהם עלה כי יש נטל כלכלי ולהציע תכנון אשר ישפרו את מצבם. לתפיסתי, בהקשר זה חלק מהתכניות אשר יצאו לפועל עד כה הן תכניות אשר למראית עין מסייעות והן תורמות רק בהיבט היחצנות, לדוגמה השתתפות המדינה בעלות הצהרונים, כאשר מנגד צומצמו מספר הימים של הצהרונים בפועל, כך שלמעשה ההורים נאלצים להפסיד יותר ימי עבודה ומכאן התועלת אינה כה גדולה.

דבר נוסף אשר בעיניי חשוב הינה שינוי שיטת הבחירות, צמצום מספר המפלגות, ויצירת גושים גדולים יותר כך לא תהיה ברירה ויאלצו לתעדף סוגיות משמעותיות לציבור וכן יש חשיבות רבה לכך ששיטת הבחירות תשתנה ויש לבטל לאלתר את שיטת הבחירות המעורבת ויש לחזור או לשיטת הבחירות היחסית או לבחון שיטה אחרת, בה תהיה פחות סחטנות מצד מפלגות ובעיקר לא תהיה ברירה לחברי הכנסת אלא לנהל דיאלוג ולקיים שיח מפרה לטובת הציבור. השיטה שבה ראש הסיעה הגדולה ביותר הינו ראש הממשלה

משקפת בעיני את מי הציבור למעשה רוצה שיהיה ראש ממשלה וכן איזו תפיסה פוליטית מובילה, כי זו הסיעה אשר קיבלה את מרבית הקולות ואם יצמצמו את מספר המפלגות הרי שלמעשה יהיו גושים מובילים וגם המפלגות הקטנות יצטרכו לוותר על עקרונות מסוימים אך מנגד יידעו שעקרונות אחרים חשובים גם לאחרים וכך יגדל כוחם לפעול. לדוגמה, אני בטוחה שסוגיית נטל המסים תהיה חשובה לנציגי מפלגות קטנות אשר מייצגות קשישים וכן למפלגה קטנה אשר הוקמה בשל עקרונות אחרים וניתן למצוא קווים מנחים ומשותפים. חשוב, על מנת לנסות ולגבש מדינות כלכלית נכונה ויעילה למצוא את המשותף ולפעול למען המכנה המשותף הגדול וכנראה הנושאים הכלכליים מהווים אחד מהם (עפרון, מגילי ושחרית, 2018).

נכון שהמפלגות קטנות מייצגות גם קבוצות חברתיות אך בסופו של דבר אלו או שעוברות ומצטרפות למפלגות גדולות או תומכות בעקרונות של מפלגות גדולות על מנת לשפר את מצבן כלכלי. ביעות או שהן נטמעות במפלגות גדולות יותר, כך שלא תמיד הם משיגים את מה שהם רוצים. אין ספק, שיש נושאים חברתיים, חינוכיים, ביטחוניים, כלכליים אשר עשויים כאמור להיות חשובים ורלוונטיים לכלל האזרחים והשונות תמיד תהיה קיימת, אך ראשית יש לטפל בסוגיות מהותיות, אלו שבגינן יצאו האזרחים למחאה בשנת 2011. המצב כיום כאשר בוחנים את אחוזי ההצבעה בבחירות מעיד כי הציבור הישראלי אינו מאמין בנחרי הציבור ולכן לא הולך ובחר ובשנים האחרונות אחוז ההצבעה עומד רק על 65%, דבר המעיד על אדישות ותחושת חוסר אמון. התחושה בפוליטיקה הינה של סחטנות, משחק פוליטי כוחני ואז נראה כי שוב מי שמפניד ממאבקים אלו הם הציבור, הציבור אשר למענו נבחרו אותם אנשים לכנסת ולממשלה (עפרון, מגילי ושחרית, 2018). יש חשיבות רבה לכך, שהנבחרים יהיו מחויבים לציבור, לעשייה ובעיני טוב יהיה אם ייבחרו ברמה האישית, כך כל אחד יהיה מחויב ויפעל בהתאם. כמו כן, יש הוצאות רבות הן ברמת הממשלה והכנסת והן ברמת הציבור. אינו מודע להוצאות ויש לפעול על מנת לקבל דיווחים ולוודא כי הכל שיוף בציבור, כפי שהחלו לפרסם את תקציב המדינה באינטרנט. הגברת מעורבות הציבור במידה מסוימת תביא להעלאת סוגיות חשובות לציבור וכך שלא ייעלמו וכן יהיה מי שבפועל ידאג כי נושאים חשובים לציבור ידונו עד אשר יהיה להם מענה ומענה אשר תואם והולם לציבור האזרחים. חשיבות להיות פה מציאות בה הדמוקרטיה באה לידי ביטוי ביום יום ולא רק בחירות פעם בארבע שנים, הדמוקרטיה הינה כאמור שלטון העם ואת זה נראה שכוון הן האזרחים ומילואה הפוליטיקאים (הטיס – רולף, 2010).

4. "המחיר" באימוץ פתרון אחד הוא אולי פגיעה בקבוצות חברתיות שונות אשר קולן לא יבוא לידי ביטוי בתחומים מסוימים אך מנגד יהיה כוח לפעול בתחומים אחרים ויהיה חיבור ושיח בין נציגי הציבור. חשוב לבחון את הסוגיות החשובות מכל ואשר עולות וצפות בשיח הציבורי מדי יום ודווקא אני חושבת שהשיח בנושא הביטחוני אינו השיח אשר מטריד את הציבור מדי יום אלא דווקא סוגיות כלכליות, חינוך, רפואה. היום יום הוא אשר מעניין את הציבור ובעיני בתחום הביטחוני, בסופו של דבר, נראה לי שמרבית הציבור יודעים שבבוא היום, יהיה פתרון אשר יהיה רלוונטי ונכון לאותה תקופה אך בינתיים האזרחי מתמודדים מדי יום עם בעיות כלכליות, בעיות רפואיות כאשר תרופות אינן בסל

התרופות והרפואה הציבורית אשר אמורה לתת מענה לכלל אזרחי המדינה בקריסה ומערכת החינוך אשר יש בה כשלים וליקויים רבים ועוד. תחומים אלו רלוונטיים וחשובים לכולם ולתפיסתי יש חשיבות לאופן בו עובר המסר לציבור, הדרך בה יבחרו המנהיגים לומר לציבור במה בוחרים לעסוק ומהם סדרי העדיפויות אך חשוב מכל הינה התחושה, שיש עשייה, שיש מחשבה על כל תחומי החיים וחיפוש אחר מתן מענה לכלל האזרחים במדינה. מצב זה יגרום גם לשיח בין הקבוצות, כי יכול להיות שהמצב הנוכחי נוצר כי כך "חונכו" האנשים, זהו האקלים החברתי, אך יש לשנותו ואם תהיה תחושה שמקשיבים לכולם, שמטפלים בבעיות של כולם הרי שכך יהיה אפשר לקדם שיח לטובת כולם ואז יכול להיות שרציבור ינהר לבחירות ואולי יפעל גם במהלך השנים בין הבחירות כי הוא יחוש את הנימוק. יהיה אכפת לו מי מטפל בענייניו, מי הנציג ולא לתת לנבחרים להיות אנונימיים במהלך כהונתם בכנסת, לא זו המטרה לשמה נבחרו מטעם מפלגה זו או אחרת.

מרת סויע לטודנט
דוגמא
EZ-grade-

ביבליוגרפיה:

בלאנדר, ד' (2011). סופסוף מחאה מעמדית בישראל? המכון הישראלי לדמוקרטיה. נדלה ביום 24 בינואר 2018 מתוך: <https://www.idi.org.il/articles/5453>

הטיס – רגלי ש' (2010) הצעה לשינוי שיטת הממשל ושיטת הבחירות בישראל: סקירה. הכנסת, מכון המחקר והמידע.

עפרון, נ', מגילי, נ', & שחר, נ' (20 ינואר 2018). ישראל בשנת 2048: מקום לתקווה. אוחר מתוך שחרית-מכון חשיבה לפוליטיקה חדשה: <https://www.shaharit.org.il/ideas/israel-2048>

קרמניצר, מ' (2011). העם מחזיר לעצמו ריבונות. המכון הישראלי לדמוקרטיה. נדלה ביום 24 בינואר 2018 מתוך: <https://www.idi.org.il/articles/5449>

דוגמא*
EZ-grade-סיוע למדנט